

Nr 424.

Av herr **Lundberg**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, med förslag till lag om rätt till fiske m. m.

Frågan om fiskerätten i vårt lands vattenområden är en gammal fråga, som undergått skiftande öden. Speciellt har lagstiftningen angående samband mellan rätten till strand och rätten till fiske i det utanförliggande vattenområdet allt sedan 1766 års fiskeristadga förorsakat olika uppfattningar om vilka rättsregler som gälla på detta område. Genom Kungl. Maj:ts propositioner till årets riksdag nr 59 med förslag om gräns mot allmänt vattenområde m. m. och nr 60 med förslag till lag om rätt till fiske m. m. har frågan på nytt aktualiserats.

När vi för första gången efter det demokratiska genombrottet stå inför en väsentlig ändring av 1896 års fiskelag, hade man väntat, att senare tids sociala utveckling skulle beaktats vid utformningen av det materiella innehållet i lagstiftningen. Tyvärr har detta icke blivit fallet. Lagförslagen synas i stället sikta på att sudda ut känslan för en av de sista resterna av den gamla nordiska rättsuppfattningen, att folket äger vissa reella rättigheter, oavsett ekonomiska tillgångar i övrigt. Känslan för och innehållet i dessa rättigheter äro knutna till den förnämliga *allemansrätten*, och dessa rättigheter äro av den art, att de i ett demokratiskt land borde vara grundlagsenligt skyddade.

Det är märkligt, att varken jurister, s. k. sakkunnigutredningar eller Kungl. Maj:t upptagit allemansrättigheterna i deras helhet till prövning och lagfästande, utan alltid stannat vid delfrågor, exempelvis dem som sammanhänga med strandägarintresset och yrkesfisket.

När en enskild lekman, med bristfällig skolunderbyggnad och utan juridisk examen, vågar ge sig i kast med att söka hävda allemansrätten i samband med lagstiftningen inom hithörande frågor, är det självklart, att bevismöjligheterna begränsas därav, och jag nödgas främst stödja mig på dels, och i främsta rummet, den rättsuppfattning, som muntligt följt den flera hundra år gamla bondesläktgren jag tillhör, och dels den litteratur, vartill jag haft tillgång på vårt språk.

I vad det gäller fiskerättens karaktär torde det väl knappast vara möjligt bestrida, att den är en urminnes nyttjanderätt, som på sociala grunder tillkommit bygdebefolkningen. Husbehovsfisket var en reell och absolut nödvändig tillgång för hela vårt folk, och alle mans nyttjanderätt hade nog sin grund i försörjningssynpunkten.

Det är självklart att en social nyttjanderätt, som ställts till folkets gemensamma förfogande, kan tid efter annan förändras och påverkas av olika intressen. Men allemansrätten är till sin karaktär sådan att det icke kan vara möjligt att med politiska beslut, som fattas utan folkets medverkan, frantaga folket själva förutsättningen för nyttjanderätten. Beslut tillkomna under sådana förhållanden måste därför enligt min mening begränsas till att avse endast en tillfällig förändring i fördelningen av nyttjanderättens förmåner. Att lägga civilrättsliga äganderättssynpunkter på en social nyttjanderättsförmån, vilka skola kunna ligga till grund för skadeståndsanspråk etc. i civilrättslig mening, synes uteslutet. Att detta resonemang historiskt synes riktigt grundas bl. a. på att förändringarna i nyttjanderätten icke medfört ersättning till den part (allmogen), som fått avstå sina förmåner. Att den ursprungliga nyttjanderätten skulle fördelats efter principer om ett visst samband med egendom kan icke heller anses styrkt. Likaså är det helt uteslutet att nyttjanderätt till fiske skulle kunna tillkomma personliga kollektiv som aktiebolag o. d. Mitt fortsatta resonemang bygger därför på principen, att vattenområdena i vårt land äro kronans och att fiskerätten i dem är allemansrätt, som aldrig kan bindas till viss person utan måste betraktas som hela folkets egendom. Detta utesluter icke möjlighet att ändra det sociala och ekonomiska innehållet i nyttjanderättens förmåner. Detta kan vara nödvändigt ur sociala synpunkter, exempelvis för yrkesfiskare, för att skydda fisket mot rovdrift och för att säkra återväxten etc.

För att kunna behandla detta ämne är det nödvändigt att i ett sammanhang granska Kungl. Maj:ts propositioner nr 59 och 60, ty proposition nr 60 bygger till stora delar på den reglering av gräns mot allmänt vattenområde, som sker i proposition nr 59.

Proposition nr 59 innebär en principiell sakändring av största betydelse. Ingen torde väl kunna bestrida, att om denna lag antages, splittras själva grunden för allemansrätt. Vår hittillsvarande fiskerättslagstiftning bygger på att fiskerätt och strandrätt icke innebära äganderätt till själva vattenområdet. Propositionen synes tillmötesgå den moderiktning i juridiken, som legat till grund för vissa större strandägarintressens strävan att göra fiskerättsregeln i 1896 års lag liktydig med äganderätt till vattenområdet. Den juridiska litteraturen hävdar, med få undantag, att fiskerätten icke innebär rätt till vattenområdet. Vid en genomgång av lantmäteriförrättningar fram till senare tid och värderingsuppgifter å fastigheter något 100-tal år tillbaka torde det knappast vara möjligt att finna fiskerätten eller vattenområdet åsatt specificerade värden. Vattenområdena ha fram till de senaste åren betraktats som inpediment, vilka icke tillräknats värde vid lantmäteriförrättningar.

I en festskrift 1943 hävdar Undén i denna fråga: »Det måste med hänsyn

härtill förefalla som ett konstlat betraktelsesätt att härleda jordägarens rätt till fiske utanför hans strand vid havet, i den mån en sådan rätt vann erkännande, såsom ett utflöde från en äganderätt till havsbotten. Oberoende av denna tankegång kan emellertid den frågan ställas, huruvida man bör från stadgandet i 1896 års fiskerättslag om en zon för det enskilda fiskevattnet med en i lagen angiven bredd draga den slutsatsen att strandägaren har äganderätt till motsvarande område. Med sin godtyckligt valda utgångspunkt att 1852 års stadga snarast ledde till en begränsning av landgrundsgränsen har Dahlberg underlåtit att ställa spørsmålet, huruvida en i administrativ ordning utfärdad stadga kunde *utvidga* strandägarens område i vattnet på kronans bekostnad. Därest regleringen av fiskerätten indirekt betydde även ett bestämmande av strandägarens rätt i vattnet över huvud, skulle ju en dylik utvidgning ha skett i alla de fall, då de föreskrivna måtten gävo till resultat ett större område i havet än det faktiska landgrundet. Detta borde förefalla så mycket betänkligare som Kungl. Maj:t genom stadgandet i § 77 regeringsformen uttryckligen betages rätt att avhända kronan fast egendom utan riksdagens hörande. Slutsatsen bör bliva, att 1852 års fiskeristadga icke kan anses gällt något annat än fiskerätten.

Och om 1852 års fiskeristadga icke haft någon vidsträcktare innebörd, kom ej heller 1896 års lag, som upprepar stadgans bestämmelse, frånsatt en förvandling av famnmåtten till metermått, medförande någon jämkning till strandägarens förmån, ha inneburit en disposition av rätten till grunden eller vattenområdet. Den måste tolkas såsom avseende blott fiskerätten i enlighet med sin lydelse.»

Även om nu Undén icke motiverar enligt principen om allemansrätt, kommer Undén sålunda ändock till den slutsatsen, att fiskerätten icke sammanfaller med äganderätten till vattenområdet.

Kammarkollegiet anför även starka betänkligheter i fråga om gränsdragningen och framhåller bl. a.: »Uttryckliga regler om rätten till vatten och grund finnas ej, utan den nuvarande rättstillämpningen stödes på reglerna i fiskerättslagen. Att förutsätta att rättspraxis i fråga om fastighets rätt till vattenområdet ej skulle påverkas av nya regler om fiskerätten synes innebära ett underkännande av de faktorer, som bestämt det nuvarande rättsläget. Det synes snarare antagligt, att även de nya reglerna skola analogivis användas för bestämning av fastighets område t. ex. i fråga om rätten till jakt, vilken näst fiskerätten synes vara den i allmänhet viktigaste och som lättast kan ge anledning till tvistigheter. Att de nya reglerna för den enskilda fiskerättens utsträckning skulle gjort regler om fastighets utsträckning i havet oundgängliga, synes följaktligen överdrivet, ehuru sådana regler naturligtvis äro önskvärda.

Anledningen till att lagen ansetts böra forceras fram synes dock närmast vara en önskan att ordna frågan om ersättning för förlust av fiskerätt och

landgrund samtidigt. Detta torde ej vara tillräckligt vägande skäl för en forcering av en så viktig fråga.»

Att nu forcera fram en lagstiftning, vars konsekvenser ingen torde kunna överblicka, måste vara förkastligt. Om lagförslaget antages, innebär detta, att staten utan ersättning eller ägobyte avhändes vattenområdena. Det finns inga sociala eller rättsliga anledningar att frånhända allmänheten dessa enorma värden. Detta så mycket mindre när den överväldigande delen strandägare, med undantag av en och annan sommargäst, icke förrän under senare tid tagit hänsyn till värdet av vare sig vattenområdet eller fiskerätten vid försäljning eller köp av fastighet. Det är även ur andra synpunkter orimligt att bortskänka dessa vattenområden till enskilda. Om en strandägare blir ägare av vattenområdet, är det väl inte möjligt att förhindra en sådan att inhägna hela eller delar av vattenområdet. Likaså måste väl, om nu fiskerätten anses som en sakrätt, som kan köpas och säljas godtyckligt, ägandet av vattenområdet innebära en väsentlig värdehöjning av fiskerätten. Om nu staten skulle räkna med en ersättning vid en inskränkning av fiskerättsområde eller inköp av strandområde för fritidsändamål, måste väl prisets höjd påverkas av denna generositet från statens sida.

Detta ersättningstänkande som grund för en lagstiftning är i och för sig orimligt. Vi röra oss här på ett rättsområde, som ur olika synpunkter är mycket känsligt. Skall ersättning för minskad fiskerätt i någon form givas, måste den få en social ersättningsform och icke en civilrättslig, och varje enskilt fall bör prövas vart för sig och ur denna synpunkt. Att ingen som helst ersättning till bolag och andra brukare, som åtkommit sin jord genom 1881 års förändrade hävdslagstolkning, kan komma i fråga anser jag självklart.

Det torde väl icke heller för departementscheferna vara okänt, att det skett en förändring i strandägandet, som medfört en strukturell förändring av ägandet av strand såväl befolkningsmässigt som i fråga om lagtillämpningen. I exempelvis Uppsala län äga bolagen numera huvuddelen av all strandmark. Att så blivit fallet sammanhänger med att bolagen köpt stora skogsområden för att säkra tillgången på råvara, men det finns ingen anledning förmoda, att någon som helst hänsyn till värdet av fiskerätten tagits vid dessa förvärv. I en doktorsavhandling år 1948 om Stockholms skärgård har författaren på en karta inprickat skärgårdens ägofördelningsförhållanden 1944, och den visar hur godsägare, stockholmare eller andra utom skärgårdsområdet bosatta personer trängt ut skärgårdsborna. Detta innebär icke blott att marken byter ägare, utan samtidigt sker en ny lagtillämpning och hävdas enskilda äganderättsprinciper, som givetvis kunna knyta an till 1896 års lag, men som aldrig haft praktisk tillämpning hos bygdens eget folk. Att nu skänka denna ekonomiskt starka grupp av bolag, grosshandlare, godsägare, direktörer etc. ett vattenområde, som de aldrig borde kunna göra

rättsanspråk på, är icke blott en utmaning mot en gammal rättsregel utan även ur andra synpunkter orimligt och kränkande.

I vattenrätts- och dikningslagskommittéernas betänkande år 1910 påpekas, att det vattenrättsliga förhållandet i Sverige avviker från de flesta andra länder, där regeln kan sägas vara, att alla vatten av någon betydelse utgöra allmän egendom, och det framhålles: »Det saknas icke förfäktare för den åsikten, att en liknande vattenrättsordning skulle ursprungligen gälla även i Sverige, i det att allt vatten, även å enskildas grund, skulle i likhet med den ouppodlade jorden betraktas som allmänning, vartill 'de i medeltidens förbundsstat ingående småstaterna', landskapen, haft äganderätten och varje medlem av landskapet fri, ehuru lagbunden, förfoganderätt. För fullgörandet av kommittéernas uppdrag torde det ej vara nödigt att ingå på en närmare granskning av de skäl, som anförts för riktigheten av denna åsikt, eller att genom en rättshistorisk utredning bilda sig en fullt bestämd mening i frågan. Ty även om fullgiltiga bevis för nämnda hypotes skulle kunna framtes, något som ännu ej torde hava skett, kan detta icke inverka på kommittéernas ställning till nutidens vattenrättsliga spörsmål.»

Västkustfiskarnas centralförbund framhåller även, att »i andra länder har grundregeln i stället varit att betrakta havets rikedomar såsom naturtillgångar, över vilka staten har högsta förfoganderätten, och till vilka den oväldigt bör bereda alla sina medborgare lika rätt.

I inget annat land har en enda medborgargrupp lämnats så stort inflytande över fiskerilagstiftningen som strandägare fått i Sverige.»

I statsrådsuttalandet å s. 43 i proposition nr 60 citeras kammarkollegiets chefs uttalande om att fiskerätten i saltsjön borde hänföra sig till allemansrätt, och detta uttalande avfärdas på samma lättvindiga sätt som är vanligt när någon icke vill tränga in i ett problem, eller ock med att »detta spörsmål har väl huvudsakligen teoretiskt intresse, därest man, på sätt skett vid de ändringar, som vidtagits i 1896 års lag, och även jag anser riktigt, förutsätter att ersättning skall utgå till strandägaren för de inskränkningar som kunna göras i hans ensamrätt till fiske. Det synes mig emellertid naturligtast att, såsom kommittén gjort, anse den ifrågavarande fiskerätten helt likställd med den fiskerätt, som tillkommer jordägare i insjöar och rinnande vatten».

Både utredningsmännen och statsrådet ha underlåtit att undersöka det verkliga rättsläget. De ha utgått från att 1896 års lag skulle gälla, men det verkliga förhållandet är ju ändock, att den icke i praktiken kommit att gälla därför att den stred mot de rättsprinciper, som trots allt ändock leva kvar på folkdjupet både bland stordelen strandägare och allmogen. I England ha väl storgodsägarnas privilegier i fråga om jakt och fiske uttunnats. Den svenska inriktningen i hithörande frågor synes närmast gå åt motsatt håll. Detta kan för en demokrati icke vara någon målsättning. Tvärtom

borde väl en motsatt inställning vara naturlig. Skulle riksdagen följa Kungl. Maj:ts propositioner, inträffar den underliga situationen, att utvecklingen i Sverige glider in på ett reaktionärt spår, som på detta rättsområde har få likheter i andra land. Det finns inga bärande skäl för en sådan utveckling, som skulle rasera själva grunden för den allemansrätt, som funnits och bör finnas i våra vattenområden. Rivs grunden upp på detta område, är det fara värt, att rätten att beträda annans mark, som ur fritids-, rekreations- och idrottssynpunkt är så värdefull, och rätten att plocka bär hastigt komma i farozonen. En sådan utveckling strider mot hela vår sociala och kulturella politik och står direkt i strid med principerna, som skola motivera en pro-visorisk strandlag.

Förslaget till en ny fiskerättslag bygger på att fiskerättsområdet skall tillhöra enskild strandägare och att strandägaren skall äga fiskerätten i det samma. Jag bestrider riktigheten av denna rättsuppfattning. Fiskerätten är en urminnes nyttjanderätt, som staten eller samhället på sociala grunder givit folket. Häremot kan då givetvis invändas, att 1896 års lag är gällande rätt och att det är ovidkommande vad som en gång i tiden varit rätt. Inom en demokrati äro rättsprinciperna viktiga, och man bör icke utan bärande skäl göra ingrepp i desamma. Men en lagsiftnings värde måste givetvis sättas i samband med förhållandena, under vilka en lag tillkommit. Detta visar bl. a. inom de krigshärjade länderna efterkrigstidens behandling av lagar och förordningar, som en gång tillkom under ett maktläge, där folkets rätt satts ur spel. Och ur motsvarande synpunkt kan man även granska den svenska fiskerättslagstiftningen.

Frågan om rätten till fiske har under äldre tid påverkats dels av den politiska maktgrupperingen och dels av juridiska moderiktningar. Den gamla allemansrätten bygger på nordisk germansk grund och härstammar från en tid, då det rådde en stark gemenskap mellan by- eller bygdebefolkningen. Det var en kollektivistisk urgammal regel som gällde, och folket självt insåg tillfullo nyttan och nödvändigheten av denna inskränkning i jordägarnas fria förfoganderätt. Denna ursprungliga nordiska rättstradition har, som förut påpekats, varit så stark, att den trots nya moderiktningar inom juridiken och senare lagstiftningsåtgärder, som stodo i strid mot nordisk rätt, icke varit möjlig att få bort; rättstraditionen hos vår bonde- och arbetarbefolkning lever trots allt ännu kvar.

Att 1896 års lag kränkte rättsmedvetandet framgår bl. a. av 1932 års proposition om ändring i 1896 års lag. Det anförande som den dåvarande justitieministern, statsrådet Gärde, höll i riksdagens andra kammare vid behandlingen av utskottets utlåtande i anledning av propositionen är en deklaration om respekt för gammal rättstradition, som är värt att citera och understryka. Han framhöll: »Genom det ifrågavarande stadgandet i

1766 års fiskeriförfattning hade sedvanan blivit lagfäst, och därmed kom den att utgöra en legal inskränkning i jordägarnas fiskerätt. Den blev i detta avseende fullt jämbördig och likställd med själva strandägarrätten i och för sig. På samma sätt som då ett servitut belastar en fastighet, detta är en sakrätt av samma styrka som äganderätten, på samma sätt blev det nu i detta fall med strömmingsfisket, där det idkades på grund av gammal sedvana, så att det erhöll skydd av lagen. I sakens natur ligger givetvis, att en sedvana alltid växlar, att den försvinner på viss plats och kommer upp på andra. Detta är något karakteristiskt för alla dylika rättigheter, men den saken influerar icke på själva den juridiska synpunkten i detta fall, på själva den lagliga giltigheten av sedvanan. Bestämmelsen om sedvanans giltighet i fråga om stimfisket stod kvar i vår lagstiftning ända fram till 1896 års lag i ämnet.

1896 års lag om rätten till fiske utarbetades på grundval av ett betänkande, som år 1894 avgavs av en kommitté som tillsatts för ändamålet. I betänkandet hade man inskränkt det sedvanemässiga stimfisket till västkusten, men samtidigt hade man upptagit bestämmelserna om skydd för de lokala sedvanorna. Bestämmelsen var ungefär av följande innehåll: där de fiskande av ålder utövat fiske eller agntäkt vid annans strand annorledes än i lagen vore medgivet, skulle de vara vid sådan rätt bibehållna. Beträffande motivet för detta stadgande, som uppenbarligen anknöt sig till och avsåg att täcka den äldre lagstiftningens bestämmelser i ämnet, gjorde kommittén en del uttalanden, av vilka jag skall be att få citera några utdrag. Kommittén yttrade bland annat: Där rätten till fiske vore mer eller mindre oberoende av äganderätten till fiskevattnet kunde under i övrigt gynnsamma förhållanden lätt uppstå en befolkning av yrkesfiskare, och om, såsom ofta vore fallet, denna vore för sin utkomst i väsentlig mån hänvisad till ett visst slags fiske eller fiske på en viss trakt, insåges lätt, vilken betänklighets rubbning i levnadsvillkor kunde vållas av en lagändring. Vad sålunda anförts gällde icke allenast de skrivna lagbuden utan i lika hög grad de rättssatser, som bildats genom sedvana. Enligt vad erfarenheten visade, spelade sedvanerätten i hithörande frågor en synnerligt stor roll. Kommittén slutar med att det icke kunde ifrågakomma att upphäva dessa rättssedvanor utan, såsom förslaget utvisade, hade kommittén funnit sedvanerättens resultat i hithörande fall böra erhålla uttryckligt erkännande i lagstiftningen. Vidare yttrade kommittén i annat sammanhang: De lokala sedvanor, om vilka nu talats, vore av alltför stor vikt för landets fiskarebefolkning för att vid en revision av fiskerilagstiftningen kunna lämnas obeaktade. Vådorna av mera väsentliga rubbningar i rådande grundsatser om fiskerätt hade redan framhållits; och till förekommande av dylika rubbningar syntes det vara av nöden, att lagstiftningen i förevarande fall, där sedvanerätten av särskilda anledningar kommit att erhålla större betydelse än på de flesta områden,

och där den lokala naturen av dess resultat lade allt för stora hinder i vägen för dessas införlivande med den skrivna lagen, genom en allmän bestämmelse gäve sitt uttryckliga erkännande åt dessa resultat.

I den proposition som framlades för riksdagen med förslag till lag om rätt till fiske intogos också båda dessa bestämmelser, såväl den om stimpfisket å västkusten som den om de lokala sedvanorna i allmänhet. Vid frågans behandling inom lagutskottet inträffade emellertid det märkvärdiga, att utskottet utan vidare strök bestämmelsen om de lokala sedvanorna. Lagutskottet fann det visserligen kunna anses önskvärt, att lagstiftningen lämnade sitt skydd åt en fiskarebefolkning, som för utövande av sin näring icke hade någon rätt, allenast sed, att lita sig till, men ansåg ej tillrådligt att tillmäta de lokala sedvanorna i allmänhet en sådan vikt, som föreslagits, utan att något verkligt behov av inskränkning i den enskildes strandäganderätt kunde anses ådagalagt. Riksdagen antog sedermera förslaget till lag i den lydelse, som utskottet hade förordat, och ifrågavarande bestämmelse försvann alltså. Om denna åtgärd har min företrädare som departemenschef, herr Bissmark, i en debatt år 1930 yttrat följande ord: 'Detta innebar, att man i en hastig vändning strök ett streck över den gamla sedvanerätten.'

Jag vill ytterligare tillägga en anmärkning i anledning av lagutskottets nyssnämnda yttrande. När lagutskottet 1896 förklarade, att fiskarebefolkningen icke hade någon rätt utan allenast sed att lita till tyder detta uttalande på en anmärkningsvärd brist på kännedom om den då gällande lagstiftningens innebörd, ty den sed, som det talades om, var ju lagfäst alltifrån 1766. Lagutskottet byggde därvid på en oriktig förutsättning, och genom att sedvanerätten på detta enkla sätt försvann, komma faktiskt yrkesfiskarna att tillfogas en direkt rättsförlust av ganska stor omfattning utan att de på något sätt blivit hörda i ärendet eller över huvud taget någon utredning verkställdts angående en sådan lagändrings sociala och ekonomiska verkningar. Om man vill använda ett något starkt uttryck, kan man mycket väl säga, att det skedde en konfiskation av yrkesfiskarnas rätt.

Emellertid gick, som så ofta, allt sin gilla gång, oberoende av de lagändringar, som riksdagen beslutade. Strandägarna liksom yrkesfiskarna levde i lycklig okunnighet om vad som hade hänt. Det restes icke under den första tiden några invändningar från strandägarnas sida mot att yrkesfiskarna utövade sin näring som förut, men det hade dock inträtt en förändring i de senares rättsställning. Även på den punkten tillåter jag mig att citera ett herr Bissmarks uttalande i 1930 års debatt. På tal om jordägarnas inställning till den då föreliggande lagen — den gällde fisket på Skånes västkust — yttrade han: 'De skulle dock kunna se, vad det betyder för dessa skånefiskare att icke kunna säga, att de ha rätt att fiska utan att vara beroende på tillstånd av strandägarna och att vara beredda på att bli bortjagade eller få böta, om de kommo in på områden, där de av ålder fått utöva sin verk-

samhet.' Samma sak uttryckte en vaxholmsfiskare, som besökte mig i början av året, på ungefär följande sätt: 'Det är icke roligt att behöva ta emot beskyllning för tjuvfiske, då vi utöva våra fäders och förfäders yrke på våra gamla fiskeplatser, och det ofta av främlingar, som inte ens höra till skärgårdsbefolkningen.'

Så småningom började också jordägarna att få kännedom om lagens innehåll och den formade rätt, som på ett lättvindigt sätt, som skedde 1896, tillförsäkrats dem. Det kom till rättegångar, vid vilka givetvis yrkesfiskarna drogo det kortaste strået, ty lagen var ju på denna punkt ganska tydlig och klar...» Statsrådet Gärde slutade sitt anförande med att framhålla: »Det är ju så, att vad som här sker genom antagandet av denna lagstiftning är endast det, att ostkustens fiskare återinsätts i en rätt, som de haft sedan urminnes tid. Det gäller, som sagt, icke annat än att bota de misstag, som skedde 1896...»

Att sedan 1932 års lagändring ändock icke kunde fylla den uppgift den avsåg framgår av exempelvis domboken för Södertörns domsagas häradsrätt under 1943, där man finner bl. a. att en sportklubb i Stockholm, vars styrelse bestod av en kapten, en advokat, två direktörer, en fil. doktor, en revisor och två ingenjörer, fick fällande dom mot fiskare, som utav ålder fiskat i vattenområdet. Att fiskarena, som skulle visa att de hade hävd till fisket, blevo jävade som vittnen för att de hade intresse av målet, är både en kuriositet och ett bevis för svårigheten att få hävd att gälla.

Svenska västkustfiskarnas centralförbund framhåller i detta sammanhang »att den enskilda fiskerätten på västkusten vore en jämförelsevis sen företeelse. Den hade första gången införts genom 1766 års fiskeristadga men finge enligt förbundets mening anses åter ha blivit upphävd genom det nyssnämnda reglementet för nordsjöfiskerierna 1774. Visserligen hade det oaktat vissa innehavare av frälse- och boställshemman samt gårdar i den inre skärgården lyckats att med åberopande av 1766 års stadga utverka vitesförbud av häradsrätterna mot fiske vid sina stränder, men detta hade berott på att jordlösa fiskare icke kunnat insättas i nämnderna och att nämndemännen således haft samma intressen som de sökande själva. Förnyat lagligt stöd för sina anspråk hade strandägarna icke fått förrän genom 1852 års fiskeristadga. Denna hade formellt dragit ett streck över likaberättigandet till havets naturtillgångar vid kusterna. I praktiken hade man dock i stort sett alltjämt levt vidare efter sina gamla sedvänjor och fortsatt att fiska vid andras och varandras stränder. Först 1896 års lag hade i detta hänseende fått någon större praktisk betydelse. Efter dess tillkomst hade nämligen, till följd av samfärdselns och polisväsendets utveckling, strandägarna kommit att få långt effektivare medel än förut att bevaka sina rättigheter. Med ändrade ekonomiska förhållanden hade också många jordägare som tidigare aldrig nyttjat sin ensamrätt funnit att de bl. a. genom utarren-

dering och försäljningar kunde göra sina privilegier inkomstbringande utan att själva genom arbete eller kapitalinsats intressera sig för fisket.» Förbundet gör gällande att den sålunda skildrade rättsutvecklingen stått i strid mot de ekonomiska och sociala synpunkter som bort vara avgörande.

Emellertid torde det rättsförhållande, som ovan skildrats i statsrådets Gärdes anförande och i västkustfiskarnas remissuttalande i fråga om yrkesfiskarens hävd, även gälla bygdebefolkningen i övrigt. Befolkningen vid vattenområdena har enligt hävd haft rätt till husbehovsfiske. Att exempelvis arbetarna vid vattenområdena ha rättsanspråk till fiske på grund av allemansrätt och 1766 års lag i liktydig mening som yrkesfiskarens rätt, kan knappast bestridas. Att yrkesfiskarena och de som hade ett kombinerat fiske- och småbruk åtnjöto särskilda materiella förmåner i nyttjanderätten betingades av sociala försörjningshänsyn. Men detta var en reglering inom nyttjanderättsområdet, och denna gradering är en allmän lagstiftningsfråga, som icke är av enskild sakägares karaktär.

Att den glorifiering av äganderätten, som hade högkonjunktur vid tidpunkten för den första fiskerilagstiftningen i vårt land, även kom att kraftigt påverka vår lagstiftning torde icke kunna bestridas. Äganderätten framställdes som »en på förnuftet grundad rättighet, ett utflöde av den personliga friheten, och i följd härav begreppsligt oinskränkt». En så uppfattad äganderätt blev småborgerlighetens fasta klippa, och det är självklart att allemansrätt skulle utsättas för attacker av de privilegierade grupperna.

Den politiska utvecklingen i övrigt under 1700- och 1800-talen gynnades även av att den gamla nordiska rätten trängdes tillbaka. I Sverige förefaller det inte vara endast en tillfällighet att skatteköpsförordningen kom 1789, vilken inskränkte frälsets privilegier genom »att skattebönderna skulle över sina hemman både uti in- och utägor samt skog och mark med därå varande fiske, jakt eller djurfång, uti allt ha lika orubblig ägande- och lika fri dispositionsrätt som frälseman över frälsehemman enligt privilegier, lag och författning». Jordägarnas maktställning i de beslutande församlingarna hade stärkts, och denna förändring kom även till uttryck i lagstiftningen.

Under 1400-, 1500- och 1600-talen gjorde frälset attacker för att tillgodogöra sig ytterligare privilegier och egendom från kronan. De sökte få urminnes hävd att gälla för uppenbart olagligt tillkommen egendom. Kronan eller kungarna värjde sig dock genom att förklara, att hävd icke gällde gentemot kronan och när egendomens åtkomst bevisligen varit olaglig. Genom 1789 års beslut utjämnades förhållandet mellan frälset och de utanför frälset stående större jordägarna, men detta innebar inte, efter vad det vill synas, att den bredare jordbruksbefolkningen och arbetare skulle berikats. Landshövdingeberättelserna från början av 1800-talet beskriva en nöd hos folket som gick på djupet, speciellt under ofärdsåren.

Det fiskerättsliga förhållandet blev genom lagstiftningsåtgärder förändrat under denna tidrymd. Vattenområdena frantogos icke kronan men innehållet i fiskerätten förändrades i lag. Kammarrådet Dufva lämnar i SOU 1925: 19 en fiskerättslig överblick från äldre tid, vari anföres, att »den äldsta kända handling, som härom bär vittnesbörd, är en fiskestadga eller hamnskrå av år 1450, utfärdad efter den *fiskeriudkande allmogens* hörande vid ett möte inför konungens ombudsman på Hufvudskär». Däri föreskrives att »många som vilja fiska på rätta fiskegrund som under kronan ligga, de äga att svara hamnfogden till vad han av dem krävandes varder till sin skatt redligen utgöra och ingen undandöljes». Saltsjöfiskets natur av konungsallmanning framgår även av konung Karl Knutssons brev 1454 till borgarna i Trosa, vari sägs: »Desslikes hafva vi och undt förberörde Våra borgare att de må fiska i Konungs allmänningsvatten som andra. Ty förbjude vi alle och hvem de helst äro, särdeles Våra högsta och Embetsmän, dem häremot hindra eller hindra låta.»

Konung Gustav I hävdade kraftigt regalrättsanspråken, och under hans tid fick regalrätten till havsfisket full stadga. I ett öppet brev år 1530 till östgötarna, som hade notar i Bråviken, föreskrivs: »att giva honom den lott i varje not, som de honom lovat hade och pliktiga vore av konungs vattendel, och att de icke skulle hindra de '*fatigemen på Näfvebergh*' att draga de två varp i Bråviken, som de av ålder begagnat . . .»

Av dessa brev framgår att strandägare eller yrkesfiskare enligt dagens språkbruk icke hade något företräde. Det talas om allmogen i allmänhet, men de »*fattigas*» rätt understrykes särskilt. Detta är även förklarligt med den sociala, ekonomiska och medborgarrättsliga ställning de hade i samhället. Fiskerättens materiella värde för småfolket behövde även vid denna tid skydd mot de privilegierades hårda godtycke.

Att frälset och de större jordägarna senare sökte utestänga de bredare folklagren från deras rättigheter genom politiska beslut och för egen vinning är obestridligt. Genom representationsförordningarnas utformning utestängdes de ekonomiskt obesuttna från de beslutande församlingarna, och de privilegierade klasserna kunde politiskt genomföra vad de ville därför att den överväldigande delen av allmogen utestängdes från möjligheten att hävda sin rätt. Fiskerättslagstiftningen markeras av årtalen 1734, 1766, 1852 och 1896. Den första arbetarrepresentanten tog säte i Sveriges riksdag 1897.

Ståndsriksdagen och den representationsform, som gällde efter dess upplösning och vilken ställde drygt 70 procent av alla myndiga män och alla kvinnor utan rösträtt, genomförde fiskerättslagarna i skydd av en representationsform, som icke kan accepteras ur demokratisk synpunkt. De lagar de genomförde präglades av egen vinning, och de gynnade de självtagna maktutövarna samt stodo i uppenbar strid mot de gamla nordiska rätts-

principerna på detta område. De tillkommo under former, som knappast kunna skiljas från modern diktatur. Att lagarna aldrig accepterades av de bredare folklagren visar dels att de voro helt främmande för den rättsuppfattning, som av ålder gällde på detta område, och dels att *rättsförhållandet på fiskerättens område har varit och är att det icke är de skrivna lagarna utan de oskrivna hävdprinciperna som kommit till uttryck i praktisk tillämpning.*

Att fiskerättslagstiftningen nyttjades av politikerna för att skaffa egen vinning och egendom framgår bl. a. av ett påpekande i SOU 1939: 28 att »redan innan 1852 års fiskeristadga tillkom, hade kronan genom ett kungl. brev den 22 mars 1850 gått i författning om att dels avhända sig ett stort antal av sina enskilda fisken, dels ock på grund av deras mindre betydelse låta avföra vissa av desamma från jordeböckerna och för egen del endast behålla de större och viktigaste fiskena. Härigenom inskränktes antalet kronofisken i hög grad». Vem eller vilka som togo hand om dessa fisken framgår inte av utredningen. Enligt själva andemeningen borde ett sådant frånhändande av kronans fiskerätt endast ha kunnat ske till alleman, men det är väl sannolikt, att vissa enskilda automatiskt ansågo, att de utan vederlag skulle övertaga egendomen. Detta godtyckliga övertagande av allmän egendom borde utredas, och de holmar och fiskevatten som alleman fråntagits borde återställas.

I Undéns »Svensk Sakrätt» påpekas även en annan egendomlig och anmärkningsvärd lagändring i fråga om innehållet i vår hävdlagstiftning som tillkom år 1881. Detta beslut frånhände kronan, utan någon som helst ersättning, sakvärden på stora miljonbelopp. Genom 1881 års beslut tog man bort ur lagstiftningen, att hävd icke gällde för områden, som upplåtits för allmänt bruk eller eljest tjänade något allmänt ändamål, vare sig de tillhörde staten, kyrkan, städerna eller allmänna inrättningar eller menigheter över huvud. Undén framhåller att »med hänsyn till de egenartade jordförhållanden som varit rådande i Sverige hade denna förändring i hävdlagstiftningen sannolikt betydande praktiska konsekvenser, kronan till förfång. Dels torde det ha funnits ett icke ringa antal vattenfallsrättigheter, i synnerhet i Norrland, som genom bristande tillsyn, genom myndigheternas felaktiga förfarande eller eljest utan laga fång kommit i enskildas besittning ehuru rätteligen kronan tillhöriga. Dels har kronan under gången tid i stor utsträckning upplåtit skogar och andra fastigheter till bruksrörelsens understöd eller eljest åt enskilda, vilka fastigheter sedermera i strid mot upplåtelsevillkoren behållits.»

I Uppland finnas exempelvis egendomar med stora skogs-, jord- och strandområden, vilka en gång upplåtits med nyttjanderätt för att säkra kolfångst och vattenkraft åt den gamla bruksrörelsen. Men fastän egendomen endast skulle få nyttjas så länge bruksrörelsen drevs, ha de gamla

järnbruken nedlagts, men egendomen är ännu ej återlämnad till staten. Att tillämpa en hävdslagstiftning för att skydda dessa uppenbart olagligt tillkomna egendomar synes upprörande. Men när kronan så sent som 1881 frånhändes dessa stora ekonomiska värden utan ersättning, är det väl icke orimligt att konstatera, att dåtidens makthavare och lagstiftare därigenom fastslogo, att ersättning icke skulle utgå vid reglering av egendom inom hävdslagens rättsområde, i detta fall fiskerätten. Vid samtliga regleringar, som vidtagits i fiskerättslagstiftningen, har den icke strandägande allmogen fått vidkännas skada; detta var även förhållandet 1896. Likaså synes proposition nr 60 förutsätta, att riksdagen utan ersättning till icke strandägare skall vidga fiskerättsområdet och skänka vattenområdet till strandägare utan ersättning.

Det är uppenbart, att denna ensidiga ersättningsprincip, som går ut på att strandägare tillerkännes ersättning för s. k. intrång i en rätt, som civilrättsligt icke kan vara enskild rätt, och att egendom, som enskilda konfiskerade under skyddet av 1881 års förändrade hävdslag, är av den åtkomstnatur, att samhället snarast bör upptaga såväl ersättningsprinciperna som 1881 års hävdslag till prövning och rättelse. Men samtidigt är det även anmärkningsvärt, att ägare, som icke kunna falla under urminneshävdprincipen, då deras nyttjanderätt till kronans egendom tillkommit under ett relativt sent tidsskede, skola kunna kräva hävd för egendomen samt äga enskild fiskerätt i vattenområdena.

Då det gällt hävdregeln till fiskerätt, är det även anmärkningsvärt att exempelvis arbetarnas urgamla rätt till husbehovsfiske icke tillmättes något värde och hänsyn. För bruks- och andra arbetargrupper har detta fiske spelat en stor roll, när inkomsterna icke möjliggjort att kosten kunnat varieras. Vid storstrejken 1909 spelade exempelvis fisket en viss roll i järnbruksarbetarnas försörjningsmöjligheter, och under arbetslöshetsperioderna under 1920- och 1930-talen var fisket för arbetarna en ovärderlig tillgång. Att denna fiskerätt har ansetts som självklar utesluter ju inte att arbetarnas rättigheter, genom de polisiära åtgärder som propositionen förutsätter, komma att helt fråntagas dem.

Att år 1950 stifta en fiskerättslag, som i praktiskt avseende skänker stor delen av fiske- och vattenområdena till de stora bolagen, godsägare etc., men utesluter arbetare, anställda och huvuddelen av jordbrukar- och bygdebefolkningen i övrigt från en urgammal allemansrätt till fiske vid våra kuster, måste bygga på en uppfattning, som knappast står i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet.

Då det gäller insjöfisket och fiskerätten präglas förslagen av samma godtycke. Där strandägarintresset icke kan fullt tillfredsställas med nuvarande lag, motiveras nya inskränkningar i folkets fiskerätt med »allmänna fiskerisynpunkter». Att det för insjöfisket råder olika regler för de större insjöarna,

för de av bolagen ägda vattnen och för de av enskilda ägda och i regel samfällt brukade små insjöarna, är nog riktigt och står inte i strid med den allemansrätt, som tillkommit bygdebefolkningen. Att bolagen skulle kunna ha någon som helst rätt till fiskerätten i insjöar eller vattenområden anser jag icke kunna motiveras ur allemansrättslig synpunkt, och de böra, som bolag, helt uteslutas från fiskerätt. Att de större insjöarna även fallit under allemansrätt i fråga om fiskerätt och vattenområde kan nog inte heller bestridas. Annorlunda synes förhållandet ha varit vid de mindre insjöarna, beroende på dels att egendomarna helt omslutit vattenområdet och dels att en liten insjö och dess fiske på ett speciellt sätt knytes till byn.

Förslaget till den nya fiskerättslagen innebär stora inskränkningar i allmänhetens gamla rätt till fiske och tillförsäkrar strandägarna i större insjöar stora förmåner och sakvärden. Om jag väljer Mälaren som exempel, är det dels därför att den ligger inom ett för mig känt område och dels för att den allmänna fiskerätten där enligt propositionen på ett anmärkningsvärt sätt inskränkts. Detta trots att kammarkollegiet anfört följande: »Fiskerättskommittén medger att fritt fiske bedrives i Norra och Södra Björkfjärdarna samt Prästfjärden. Sådant fiske torde också förekomma i viken mellan Lina sund och Södra Björkfjärden samt även på andra ställen i Mälaren. — Såsom kollegiet framhållit i sitt utlåtande över insjöfiskeakunnigas betänkande, kan en allmän fiskerätt i Mälaren stödjas på Stockholms och Enköpings privilegier, vilka medgiva städernas invånare rätt att fiska i Mälaren (kronans vatten och allmänningstvatten för Stockholm samt Enköpingsviken för Enköping). Det är vidare otvivelaktigt, att fritt fiske utövas i rätt stor utsträckning i de centrala delarna av sjön. Norra och Södra Björkfjärdarna samt Prästfjärden jämte Hovgårdsfjärden och Ekoln upptaga tillsammans en yta, som kan tävla med Hjälmarens och Storsjöns i storlek. I båda dessa sjöar äro stora delar enskilda fiskevatten, medan de centrala delarna äro allmänt fiskevatten. Kollegiet kan ej inse varför i Mälaren den allmänna fiskerätten skall helt vika för de enskilda eller att svårigheterna att ha allmänt och enskilt fiskevatten i samma sjö skulle vara större där än i Hjälmarens och Storsjön.»

Granebergs Fiskevårdsförening (Uppsala) påpekar att omkring en tredjedel av Sveriges stadsbefolkning bor i städerna kring Mälaren och att denna befolkning under semestrarna borde beredas möjlighet till fiske i de större fjärdarna. Överståthållarämbetet har även betonat vikten av att tätortsbefolkningens amatörfiskeintressen bleve tillgodosedda. Propositionen har icke helt kunnat gå förbi dessa gamla fiskerätter för allmänheten, men gör ändå vittgående inskränkningar till förmån för de enskilda strandägarna. Då dessa till stordelen äro större godsägare finns det inga sociala skäl att gynna dem på bekostnad av allmänhetens och arbetarbefolkningens intressen. Att de fiskevårdande synpunkterna kräva detta rätts- och äganderättsförhållande

måste även vara ett misstag. Fiskebeståndet skyddas bäst och rationellast genom en allmän skyddslagstiftning och genom en centralt ordnad fiskodling. Dessa åtgärder äro lättare att genomföra i ett av samhället ägt vatten än i de enskilda fiskevattnen. Det finns inga godtagbara skäl för att riksdagen skall godkänna denna privilegiebetonade fiskerättslagstiftning, och utredningsmännen och Kungl. Maj:t synas ha sammanblandat syftet, det materiella innehållet, rätts- och skyddssynpunkter på ett godtyckligt sätt. Att tänka sig att en strandägare i Mälaren eller i en av de större insjöområdena skall kunna äga fiske- och vattenområdesrätt intill tre hundra meter utanför strand är orimligt, då vattenområdets storlek i förhållande till befolkningen är så begränsat. Att yrkesfiskare och kombinerade småbrukare och fiskeutövare även i insjöområdena skola ha särskilda sociala förmåner och skydd är naturligt. Men det borde även vara lika naturligt, att den stads-, tätorts- och bygdebefolkning, som finns inom mälaronrådet, även har rätt att kräva vederbörlig hänsyn. Skall detta bli möjligt erfordras, att ingen förändring sker i fråga om vattenområdet eller fiskerätten till strandägarens förmån, utan att allemansrätten även får gälla för de större insjöarna, däri inräknat Mälaren.

Principen om allemansrätt måste även gälla för de vatten, som förvaltas av domänstyrelsen eller andra statliga inrättningar. Om förändringar i fiskerätten ur olika synpunkter anses önskvärda, är det riksdagen och icke underordnade myndigheter som skola avgöra detta. Att uppdelna fiskevattnen för lappar, ortsbefolkning, kortfiskare och sportfiskare, varigenom bygdebefolkningen utestänges från gammal rätt till husbehovsfiske, bör endast kunna ske genom beslut i riksdagen. Samma principer böra gälla för militära myndigheter. Då officerarna exempelvis, enligt uppgift som jag icke hunnit kontrollera, bildat en fiskeklubb och tagit fisket i småsjöarna på Kilsbergen från allmogen, är detta icke blott en tanklös utmaning utan även en kränkning av urgamla principer, som en statlig myndighet icke bör göra sig skyldig till.

Av det anförda framgår, att vattenområdena i vårt land äro statlig tillhörighet, som aldrig tillhört strandägare; att fiskerätten är en gammal allemansrätt, som icke skall vara knuten till enskild strandägare; att allemansrätt icke kan gälla för bolag och liknande, och följaktligen skola de utslutas från fiskerätt; att det materiella innehållet i allemansrätt på grund av sociala hänsyn genom lag kan ändras; att fiskerätt är en social nyttjanderätt, som icke har civilrättslig karaktär och icke ur ersättnings- och annan synpunkt kan brukas som en vanlig sakrätt; att fiskerilagstiftningens ensidiga utformning endast varit möjlig genom att de som skulle hävda allemansrätt utestängts från att i riksdagen göra sin rätt gällande; att det trots lagstiftning om fiskerätt m. m. ändock varit de gamla hävdreglerna som

huvudsak följts i tillämpningen; och att Sveriges fiskelagstiftning är en av de få som knyter fiske- och vattenrätt till enskild strandägare.

Med utgångspunkt från dessa grunder borde det vara självklart, att en ny fiske- och gränslag bör ta sikte på att återställa allemansprincipen på detta område. Att fiskerilagstiftningen allt från sin tillkomst fram till 1896 är en serie av kränkningar av gamla rättsprinciper, staten och allmogen till förfång, torde ingen kunna bestrida. Om de kungl. propositionerna i denna fråga godkännas, innebär detta, att vi i en demokratiskt vald riksdag godtaga de orättfärdiga principer, som legat till grund för en lagstiftning, tillkommen under förhållanden där demokratien var satt ur spel. Ett godkännande av förslagen innebär, att kronan, förutom stora ekonomiska ersättningar, utan ersättning eller ägobyte avhänder samhället oerhörda strandområden, samtidigt som vi ytterligare inskränka på allmänhetens fria sektor för fritids- och rekreationsändamål. Ett effektivt skydd mot rovfiske och en planmässig fiskevård är icke heller möjlig, om strandägarna skola tilldelas vatten- och fiskerätten. Det är och måste bli en statlig uppgift att sköta dessa för land och folk viktiga uppgifter, och kostnaderna därför måste då bli en allmän utgift. Men om man däremot nu fastslår, att fiske- och vattenrätt till huvudsaklig del tillhör enskilda strandägare, måste väl hela vår fiskevård tagas under omprövning, och kostnaderna för den och polisbevakning m. m. skola väl då knytas till och uttagas av strandägarna. Är fisket en enskild angelägenhet, bör staten givetvis överlåta åt enskilda att efter gottfinnande omhänderha skötseln och tillsynen av detsamma, ty det kan inte vara rimligt, att de som genom lagstiftningen uteslutits från en gammal rätt även skola betala kostnaderna för fiskevård och övrig tillsyn utan att därav ha någon nytta.

Om jag nu övergår att helt flyktigt jämföra propositionens detaljförslag med 1896 års lag fäster man sig först vid talet om den »nu gällande strandvattenregeln». Det bör icke vara vare sig kommittén eller Kungl. Maj:t obekant, att strandägandet i 1896 års lag icke gäller något annat än fiskerätten och icke vattenområdet. Hittills har allmänheten utan obehag kunnat nyttja vattenområdet, och det skulle vara orimligt att tänka sig att man så småningom skall kunna få lov att ha tillstånd för att med båt eller på annat sätt bruka detsamma.

En utsträckning av fiskerättsområdet till 300 meter utanför strand och en tillämpning av den s. k. 1-km-regeln, den senare motiverad med att den vill förhindra att det »skall uppkomma smärre isolerade frivatten, vilket ej minst ur övervakningssynpunkt vore olämpligt», innebär att det för allmänheten tilltänkta fiskeområdet, i förhållande till 1896 års, kraftigt kommer att beskäras. Att exempelvis 1-km-regeln på många håll innebär en kraftig reducering av det fria fisket, till förmån för strandägaren, kan icke förnekas. Att motivera denna inskränkning med att det är lämpligt ur

»övervakningssynpunkt» är cyniskt och godtyckligt gentemot den icke strandägande allmänheten, och det är i allra högsta grad stötande att exempelvis småfolkets intressen, med mycket få undantag, icke tillmätas något som helst värde. Samma inställning intages när frågan om fiskerätten i de större insjöarna behandlas, där exempelvis Mälaren som ett privilegium skänkes till strandägarna med motiveringen: »allmänna fiskerisynpunkter».

De fiskevårdande synpunkterna anföras bl. a. som ett skäl till lagförslagets utformning, och detta är givetvis ur landets synpunkt en grundläggande fråga. Men om fiskerättskommittén och Kungl. Maj:t verkligen varit besjälade av dessa intressen, borde väl resultatet knappast blivit ett förordande av strandägarnas i många fall utvidgade fiskerätt. Om ett fiskeområde behöver skyddas för rovdrift eller förstöring, eller om en utplantering av fiskyngel rationellt skall kunna ordnas, är det väl, som förut påpekats, lättare att genom lagar skapa skydd och genom en direkt fiskodling och utplantering genom statens försorg ordna dessa frågor, om icke hänsyn behöver tagas till enskild fiske- och vattenområdesrätt. Att tänka sig jakt-rätten som något föredöme i fråga om fiskerättsområden etc. kan knappast ur småfolkets synpunkt vara att rekommendera. Utvecklingen i så fall skulle innebära att även fisket blir ett exklusivt överklassprivilegium, från vilket arbetare och småfolk av ekonomiska skäl bli utestängda.

De skärpta straffbestämmelserna — brotten bli ej längre beroende av angivelse från målsägare utan falla under allmänt åtal — måste med hänsyn till vad detta kommer att innebära i praktiken ingiva de allvarligaste betänkligheter. Regeringsrådet Quensel vänder sig också häremot och anför: »Därmed har markerats att brottets beivrande är jämväl ett statens intresse, som bör bevakas av åklagarmakten. Lagstiftaren synes då också kunna utgå ifrån att denna tjänsteplikt fullgöres, och därmed försvinna de särskilda förutsättningarna för att räkna med uppkomsten av nya sedvänjor i strid mot lagens regler om gränsen mellan enskild fiskerätt och frifiske.» Lagrådet framhåller även att »förordade formulering av huvudregeln framhäver måhända än tydligare än förslagets att intrång i enskilda fiskerätter kunna straffas, oavsett på vilken grund dessa rättigheter vila och vem som kränker dem. Man skulle kunna ifrågasätta, om det icke är att utsträcka kriminaliseringen för långt . . .»

Dessa polisiära ingrepp, som en skyldighet, innebära i praktiken en oerhörd förändring av fiskelagens karaktär och innehåll, och genom dessa förändrade straffbestämmelser kommer 1896 års lag att, i förhållande till den föreslagna, framstå som relativt human. Arbetare och bygdefolk, som i flera generationer idkat husbehovsfiske vid strandområdena, komma då att stämplas som tjuvfiskare, och redskap skola frantagas och olika straff ådömas dem. Respekten för en sådan lagtillämpning måste tunnast ut, och med tanke på den demokratiska utvecklingen i övrigt kommer fiskerätten

att få karaktären av en klasslagstiftning mot arbetare och småfolk. Vad som sägs i 15 § är av teoretiskt och icke praktiskt värde och utgör icke något verkligt skydd för småfolket.

Den enda vinning som det nya lagförslaget synes kunna innebära gäller fråga om fiske av sill och strömming. Denna utvidgning torde utan olägenheter kunna införas i 1896 års lag, utan att den stora allmänheten behöver utsättas för ytterligare intrång på fiskerättens område.

Då varken fiskerättskommittén eller Kungl. Maj:t utrett fiskerätsfrågan i dess helhet och då de detaljfrågor som behandlats icke kunna anses vara av den betydelse, att de böra läggas till grund för en helt ny fiskerättslag, får jag med hänvisning till vad som i motionen framförts hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

1) att de förbättringar i fråga om fiske av sill och strömming, som i propositionen föreslås, måtte inarbetas i 1896 års lag,

2) att Kungl. Maj:ts proposition nr 60 med förslag till lag om rätt till fiske, m. m. i övrigt måtte avslås, och

3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en skyndsam och allsidig utredning av fiskerätsfrågan i dess helhet, med särskild hänsyn tagen till den i motionen berörda allemansrätten, samt att därefter förelägga riksdagen en ny proposition till lag om fiske, m. m.

Stockholm den 18 februari 1950.

John Lundberg.